

periaatteet, joiden repostelusta on viime vuosina tullut ex-marxilaisten omituinen muoti. Eikä Salménin journalismissa ole tämän kummempia kikkoja. Kirjasaan hän kertoo miten juuri näiden periaatteiden mukaisesti toimitettiin kevään 1987 eduskuntavaalien TV-tentit, jotka olivat parasta poliittista journalismia mitä Suomessa on vuosiin nähty.

Mitäpä muuta 70-luvun konkarilta voisikaan odottaa? Johdonmukaista on, että kirjoittajalta saavat huutia sellaiset journalistiset virtaukset (muodit, oikeastaan) kuin City-lehti, avantgardismi, muodon särkyminen ja uuden yksipuolinen ylistäminen. "Suomalainen Suomi on kymmenen vuotta ajastaan jäljessä", kirjoittaa Salmén kommenttinaan kun teatterikorkeakoululaiset Erik Söderblom ja Juha Hemánus ovat Uudessa Suomessa julistaneet särkeväänsä kaiken tähänastisen teatterin.

Ei Salménia toki pidä myöskään liikaa ylistää, vaikka kyse on taitavasta journalismista. Talvisessa yksinpuhelussa on sekä poliittisia että journalistisia väittämiä, joiden kestävyys on kyseenalaista. Oudolta tuntuu esimerkiksi Salménin viha Mauno Koivistoa kohtaan. Kokoomuksen ja SDP:n hallitusyhteistyön Salmén vierittää raa'asti Koiviston syyksi. Samaan aikaan yksinpuhujia ei oivalla, että SKP:n ja SKDL:n hajoominen/hajottaminen ja kommunistien kannatuksen romahtaminen oli pääsyy punamulta-yhteistyön päättymiselle. Maamme puolueiden voimasuhteet muuttuivat ratkaisevasti, kun neljästä suuresta puolueesta jäi jäljelle vain kolme. Se loi tilanteen, joka teki Kokoomuksen ja SDP:n hallituksen mahdolliseksi, tai eräille jopa välttämättömäksi.

Vähintään epäselvä on myös Salménin kanta objektiiviseen journalismiin. Hän kirjoittaa ettei objektiivista journalismia ole, mutta toisessa paikassa "puolustaa pyrkimystä objektiivisuuteen hetkellä jolloin käypää on estoton ja velto subjektiivisuus." Ilmeisesti Salmén ei ole kovin tarkkaan seurannut esim. Tiedotustutkimuksessa käytyä vilkasta keskustelua tästä tematiikasta.

Ongelmallinen on myös Salménin oma suhde julkisuuteen. Muutamassa kohdassa tuli mieleen aristokraatti, joka tietää etevämmyytensä liiankin hyvin. Toisinaan Salmén on jopa vaivautunut

kontakteista tavallisen kansan kanssa. Sopii kysyä millaisia jälkiä jättää journalistiin ympäristö, jonka tärkeimmät tekijät ovat hyvin toimeentuleva perhe, seurustelu huippupoliitikkojen kanssa sekä työskentely TV-studioissa?

Jorma Mäntylä

Gonzon ihannoinnista "normaalijournalismiin"

SAARINEN, Esa. Jörn Donner. Juva, WSOY, 1987. 310 s.

Kaikkihan tiedämme miten Esa Saarinen jo vuosia sitten alkoi laajentaa kiinnostuksensa piiriä leipätyöstään eli filofiasta journalismiin sekä yleensä julkisen esiintymisen ja vaikuttamisen suuntaan.

Journalismissa häntä aluksi viehätti eniten jokin nykykäytännölle ja -ajattelutavalle vaihtoehtoinen variantti. Sen taustalla taas piili "vaihtoehdon filosofian" idea: 1) yleinen filosofinen relativismi, 2) absoluuttinen näköalapisteen mahdottomuus, 3) Richard Rortyn edifiioiva eli "mieltäylentävä" filosofia, 4) näkemys siitä että inhimillisen kulttuurin, myös filosofian, tulee tähdätä ymmärryksen lisäämiseen tiedon vastapainona sekä 5) Jean-Paul Sartren eksistentiaalismi (ks. Esa Saarinen, **Vaihtoehdon filosofia**, julkaisussa Kaija Lähteenmaa ja Petri Stenman (toim.), **Filosofia ja vaihtoehtoliikkeet**, Dilemma r.y., Helsinki 1982).

Mihin johdonmukainen etsijä tällaiselta pohjalta päätyy? Kai gonzoon. Onhan Saarinen (teoksessa M.A. Numminen ja Esa Saarinen, **Terässinfonia**, Vaasa 1981) sekä ihannoinut gonzoa että luonnehtinut sitä mm. näin: "Filosofisesti gonzon asema on kristallinkirkas: gonzo-journalisti on itse osa todellisuutta, kirja häivyttää positivistisen subjekti-objekti-erottelun ja sekoittaa tarkkailijan ja tarkasteltavan yhdeksi erottamattomaksi vyyhdeksi." Tai näin: "Gonzo-jour-

nalismi ... nopeasykkeistä kitarariffiä, suoraa sykettä keskushermostosta ...".

Vielä kiinnostavampaa kuin gonzon luonnehtiminen olisi tietenkin sen tekeminen. Tietävästi Saarinen ei ole sitä missään edes yritellyt, ellei sitten **Teräs-sinfonia**-kirjaa itseään voida pitää gonzona. Sen sijaan hän alkoi pari vuotta sitten kirjoittaa **Suomen Kuvalehteen** erinomaisia "normaalijournalistisia" juttuja mm. Japaniin ja latinalaiseen Amerikkaan tekemiltään matkoilta. Niissä, kuten pohjimmiltaan kaikessa journalismissa, ovat subjekti-objekti ja tarkkailija-tarkasteltava -erottelut kunniaasaan, ja samalla niissä on nautittavassa muodossa pyritty löytämään yksittäisen kautta jokin yleisempi.

Pyritty löytämään. Kenties löydettykin.

Kirja Jörn Donnerista lienee Saarisen toistaiseksi suurin puhtaasti journalistinen tuotos. Keski-ikäistyvästä gonzon ihannoijasta on jäljellä vielä jotakin, vaikka vain vähän. Jo ensi alkuun Saarinen - ilmeisesti relativismin nimissä sekä absoluuttisen näköalapisteen mahdottomuuden vuoksi - julistaa, että "vision yllättävyys, kiehtovuus, poikkeavuus, mielenkiintoisuus on tärkeämpi arvo kuin sen kuviteltu 'totuus'". Vähän myöhemmin hän kuitenkin lupaa: "Tämä kirja pyrkii tuomaan esiin erään maailmankuvan, yhden ihmisen totuuden". Ylimalkaan totuuden käsite hiertää Saaria kirjan jatkossakin. Ilkeä arvostelija sanoisi että hänen suhteensa siihen on neuroottinen, kenties siksi että hän ei koskaan ole tieto-opillisessa mielessä yrittänyt saada siitä niskalenkkiä.

Yhdessä toisessa suhteessa taas Saarinen on selkeä, johdonmukainen ja -yllättäväkö? - eräiden trendien vastainen. Häntä ei kiinnosta Jörn Donnerin julkisen kuvan rekonstruoiminen; tuon kuvanhan me kaikki jo tunnemme, hän implisiitisti sanoo. Sen sijaan hän eksplisiitisti yrittää tunkeutua kuvan taakse aitoon, autenttiseen Donneriin, mitä hän siis itse korostaa. Saarisella on kunnianhimoa.

Saarisen menetelmänä on ollut Donnerin kirjojen ja lehtijuttujen lukeminen, hänen kirjojensa saamiin arvosteluihin perehtyminen sekä keskusteleminen Donnerin itsensä kanssa tämän Pohjoisrannan asunnossa helmikuulta kesäkuulle 1987

viikoittain, yleensä vajaan kolme tuntia kerrallaan.

Onnistuuko Saarinen sitten autenttisen Donnerin etsinnässään? Yritystäni vastata tähän kysymykseen vaikeuttaa ratkaisevasti se, että itselläni voi olla vain puoli-intuitiivinen aavistus Donnerin olemuksesta enkä sentään luota intuitiooni.

Joka tapauksessa Saarinen kaivaa Donnerista esiin joitakin yllättäviä piirteitä, kuten tämän tuotantoa halkovan todellisuuden ja objektiivisuuden, joihin kirjailija-elokuvantekijä hänen mukaansa pyrkii panemalla peliin oman subjektinsa. Jos Saarinen perustelisi hyvin oman tulkintansa, se olisi kiintoisa. Nyt lukija jää kaipaamaan perusteluja. Toinen huomionarvoinen oivallus on Donnerin yritys yhdistellä ns. luovasti journalismia ja kirjallisuutta, mutta tätäkään ideaansa Saarinen ei kunnolla kehittele.

Donner itse näkyy Saarisen kirjan julkaisemisen jälkeen antamassaan lehtihaastattelussa sanoneen suunnilleen, että hän ei viihdy hyvin siinä sartrelaisen eksistentiaalisen vapauden paidassa jonka Saarinen hänen ylleen pukee. Minusta taas eksistentiaalismi-ideologia jää kirjassa verraten vähälle.

Parhaiten Saarisen yritys kompastuu - kohteen liikaan kunnioittamiseen. Matka 1980-luvun alun gonzon ihannoimista vuoden 1987 "normaalijournalistiin" on ollut pitkä; paikoin Saarisen lukijasta tuntuu että hän katselee Eero Silvastin taannoista Matti Bergström -sarjaa, kritiikittömän journalismin ilmentymää.

Liika kunnioitus merkitsee jopa rai-vokkaita hyökkäilyjä niitä kirja-arvostelijoita vastaan, jotka vuosia tai vuosikymmeniä sitten eivät ole oivaltaneet Donnerin jonkin opetuksen täyttä arvoa. Joku heistä on esim. "surkeudessaan ylivoimainen", Donneria donnerilaisempi Saarinen kirjoittaa.

Ikävin mutta minusta vielä adekvaatti arvio Saarisen kirjasta olisi, että se on kritiikittömyydessään degeneroitunutta "normaalijournalismia". Sen arvoa alentavat myös lavertelevuus ja turhat toistot; kolmensadan sivun editoiminen kahteen sataan olisi jäntevöittänyt lopputulosta.

Saarisen lohdukseksi jää, että taidosta kirjoittaa erinomaisia "normaalijournalistisia" lehtijuttuja on kellä tahan-

sa vielä matkaa vastaavien kirjojen aikaan saamiseen.

Lopulta ongelmana - jonka Saarisen kirja tässä 'vain' aktualisoi - on "normaalijournalismin" käsitteen vivahteettomuus ja leimaavuus. Ehkäpä tätä käsitettä käyttävät ilman sitaatteja ainoastaan ne, joilla ei ole omakohtaista suhdetta

journalismiin. Hyvin karkeisiin, gonzon ja "normaalijournalismin" välisiin erotteeluihin tuo vivahteeton ja leimaava sana/käsite sentään saa kelvata.

Oppiriidoista piittaamatta: Saarinen, pyri parempaan. Pystyt siihen.

Pertti Hemánus